

UOČI IZMJENA KRIVIČNOG ZAKONA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Težište razmatranja u ovom radu su predložene izmjene odredaba Općeg dijela Nacrta KZ F BiH.

Krivični zakon je uvijek tijesno povezan s političkim i ekonomskim sustavom jedne države, sada je to samostalna i suverena Bosna i Hercegovina i u njezinom sastavu Federacija Bosne i Hercegovine. Taj veliki zaokret, u odnosu na prijašnje stanje, zahtijeva cjelovito preispitivanje i izmjene Krivičnog zakona F BiH.

U prvoj fazi reforme KZ F BiH vrše se samo korekcije postojećeg KZ-a i parcijalni zahvati u ovu materiju. U radu je autorica naznačila one izmjene u odnosu na predloženi tekst Nacrta KZ-a za koje se smatra da se mogu prihvatiti već u ovoj fazi "mini reforme" Krivičnog zakona. Najznačajniji prijedlozi, uz koje se daju kratka obrazloženja, su: zalaganje za dosljednu primjenu načela zakonitosti i krivnje, ukidanje odredbe o smrtnoj kazni, drukčije određivanje svrhe krivičnih sankcija i kazni, preciziranje uvjeta nužne obrane i krajnje nužde, nova odredba o sili i prijetnji, proširiti biopsihološke temelje neuračunljivosti, propisati krivičnu odgovornost za krivično djelo počinjeno pod posebnim okolnostima, razlikovati učinak neotklonjive i otklonjive pravne zablude, formulirati izvršenje krivičnog djela nečinjenjem, odrediti produženo krivično djelo, brisati odredbu o pooštavanju kazne za višestruki povrat, ukinuti pravne posljedice osude koje se odnose na zabranu stjecanja određenih prava, odrediti potpunu rehabilitaciju.

U fazi cjelovite reforme KZ F BiH autorica predlaže razmotriti sljedeće: pitanje krivičnih sankcija prema neuračunljivim osobama, napuštanje koncepta bitno smanjene uračunljivosti, reguliranje pripremanja krivičnog djela u Posebnom dijelu KZ-a, uređivanje instituta suučesništva u smislu teorije o vlasti nad djelom, uvođenje alternative kratkim kaznama lišenja slobode, kao "rad za zajednicu na slobodi", reguliranje novčane kazne prihvaćanjem sustava "dnevnih globa".

Na samom kraju rada autorica predlaže određene izmjene i u Posebnom dijelu KZ-a, koji nije bio predmet posebnog razmatranja u ovom radu, a odnose se na uvažavanje kriterija međunarodnog prava, odnosno djelotvorno suprotstavljavanje novim oblicima kriminaliteta.

I. UVOD

Pozitivni Krivični zakon u Federaciji Bosne i Hercegovine (F BiH) u najvećem je dijelu neizmijenjeni tekst ranijih krivičnih zakona koji su se primjenjivali u Republici Bosni i Hercegovini, dok je bila u sastavu bivše SFRJ, i to tzv. "saveznog Krivičnog zakona" i "republičkog Krivičnog zakona", nakon njihovih izmjena 1977. g. Preuzeti raniji krivični zakoni, uz najnužnije izmjene, bili su nužnost radi održavanja kontinuiteta

ali i zbog pravne sigurnosti građana F BiH. Međutim, međunarodnim priznanjem Bosne i Hercegovine (BiH) otvoren je put izgradnji samostalnog krivičnog zakonodavstva ove države.

U ovom trenutku u F BiH se pristupilo reformi krivičnog zakonodavstva kako bi se izvršile nužne korekcije s obzirom na državnopravno osamostaljenje BiH, usklađivanje s istaknutim zahtjevima koji se odnose na temeljna ljudska prava i slobode u Ustavu BiH i F BiH, kao i uvažavanje odredaba sadržanih u međunarodnim instrumentima datim u Aneksima na Ustav F BiH, promjenu političkog sustava BiH i F BiH, novi teritorijalni ustroj BiH i F BiH, promjene u vlasničkopravnim odnosima, uvođenje nove novčane jedinice i novo tržišno gospodarstvo vođeno načelima slobodne konkurencije.

U siječnju 1997. g. od strane ministra pravde F BiH uspostavljen je Međunarodni ekspertni tim sa zadatkom pripremiti reformu Krivičnog zakona F BiH (KZ F BiH) i Zakona o krivičnom postupku F BiH (ZKP F BiH). U sastav ovog tima ušli su, pored domaćih stručnjaka iz navedenih oblasti, i međunarodni stručnjaci, predstavnici IPTF-a, Savjeta Europe, Ujedinjenih naroda i sl. S obzirom na žurnost reforme krivičnog zakonodavstva članovi Međunarodnog ekspertnog tima podijelili su se u radne skupine koje su obrađivale pojedina područja i izradile Nacrte KZ-a i ZKP-a F BiH.

Rad na reformi krivičnog zakonodavstva u F BiH zamišljen je u dvije faze: u prvoj bi se išlo samo na žurne i ograničene izmjene, odnosno vršilo bi se samo noveliranje postojećeg krivičnog zakonodavstva, i taj posao bi trebao biti dovršen do konca 1997. g. U drugoj fazi išlo bi se na donošenje potpuno novih KZ-a i ZKP-a F BiH, odnosno na sustavnu reformu cjelokupnog krivičnog zakonodavstva. Rad na cjelovitoj reformi krivičnog zakonodavstva je vrlo složen i dugotrajan; on zahtijeva zajedničko sudjelovanje u izradi krivičnog zakonodavstva sveučilišnih profesora, predstavnika pravosudnih institucija i drugih državnih tijela i institucija koje se bave krivičnom problematikom i predstavnika onih ministarstava koja neposredno primjenjuju krivično zakonodavstvo. Pritom treba imati na umu da je krivični zakon temelj na kojem počiva daljnja izgradnja cjelokupnog krivičnog zakonodavstva.

U trenutku pisanja ovog rada (studeni 1997. g.) pred sobom imam tekst Nacrta Krivičnog zakona F BiH, dostavljen zajedno s Komentarom stručnjaka Vijeća Europe, za koji Komentar se ističe kako predstavlja samo mišljenje članova Međunarodnog ekspertnog tima iz Savjeta Europe i ne uključuje nikakvu odgovornost drugih međunarodnih organizacija koje se navode na stranici 4. pod točkom 7. Komentara (primjerice: Misije UN u BiH, Ureda Visokog predstavnika u BiH i sl.).

II. PRIJEDLOZI IZMJENA U OPĆEM DIJELU KZ F BiH

U ovom radu nastojat ću ukazati na određene važnije prijedloge izmjena u Općem dijelu KZ F BiH, od kojih se neki prijedlozi mogu prihvatiti već u fazi "mini reforme" KZ-a, dok bi se drugi prijedlozi trebali razmotriti kao moguće varijante rješenja pojedinih otvorenih pitanja kod cjelovite reforme Općeg dijela KZ F BiH.

U ovom slučaju, izmjena KZ F BiH, uvijek treba voditi računa o onim sadržajima koji su u izravnoj vezi s uspostavom samostalne i suverene države BiH i u njezinom

sastavu F BiH, u odnosu na one sadržaje koji su neovisni od toga i smatraju se općepriznatim standardima međunarodne zajednice i imaju, u tom smislu, univerzalno značenje.

Pregled predloženih izmjena, neovisno radi li se o onima prihvatljivim u prvoj ili drugoj fazi reforme Općeg dijela KZ F BiH, bit će iznesen prema sadašnjim glavama Općeg dijela Nacrta KZ F BiH, uz određena obrazloženja.

1. Pri razmatranju izmjena u Općem dijelu KZ F BiH treba imati u vidu povijesni razvitak krivičnog zakonodavstva u BiH, na čijim su se dijelovima teritorija primjenjivali zakoni onih država kojima su ti dijelovi BiH pripadali, kao i razdoblje razvitka krivičnog zakonodavstva unutar jedinstvene jugoslavenske države.

Sve do donošenja Ustava SFRJ iz 1974. g. najveći dio materije krivičnog prava bio je sadržan u Krivičnom zakoniku iz 1951. g., s njegovim izmjenama i dopunama koje su vršene nekoliko puta (1959., 1962., 1965., 1967., 1969., 1973. g.). Usvajanjem koncepcije o podijeljenoj zakonodavnoj nadležnosti između federacije i federalnih jedinica bila je stvorena mogućnost za donošenje republičkog krivičnog zakona BiH. U tom razdoblju egzistiraju savezni Krivični zakon SFRJ (koji je stupio na snagu 1. srpnja 1977. g.) i republički Krivični zakon SR BiH (također stupio na snagu 1. srpnja 1977. g.). Ovaj republički Zakon je do osamostaljenja BiH kao države doživio nekoliko izmjena (1984., 1986., 1987., 1989., 1990. i, na kraju, 9. srpnja 1991. g.).

2. Pored pogleda u povijest, potreban je usporedni pregled stanja u današnjem krivičnom pravu, na koncu 20. stoljeća. Osobito treba imati u vidu zakonska rješenja sadržana pr. u Kaznenom zakoniku Njemačke (StGB/1987. sa svim izmjenama), Kaznenom zakoniku Austrije (StGB/1974. sa svim izmjenama), Kaznenom zakoniku Švicarske (StGB/1937/1942. sa svim izmjenama), zatim, u određenim dijelovima, brojne i vrlo značajne promjene u francuskom, talijanskom, portugalskom, švedskom i anglosaksonskom pozitivnom krivičnom pravu, a također uvažiti rješenja u novim zakonicima, Kaznenom zakoniku Slovenije iz 1994. g. i Kaznenom zakoniku Republike Hrvatske, koji će stupiti na snagu početkom 1998. g., kao i sve dokumente OUN i Vijeća Europe, koji su relevantni za ovo pravno područje.

3. Prije prelaska na konkretne prijedloge izmjena po glavama Općeg dijela Nacrta KZ F BiH još ću se ukratko zadržati na samom nazivu "krivični" ili "kazneni", "zakon" ili "zakonik".

Naziv krivični zakon, pa shodno tome i krivično pravo, potječe od pojma "krivica", u smislu zabranjenog i kažnjivog ponašanja (prema: F. Bačić, Krivično pravo, Opći dio, Zagreb, 1986., str. 3.).

Naziv kazneni zakon, odnosno kazneno pravo, s druge strane, težište stavlja na kaznu kao glavnu vrstu krivične sankcije i ovaj je naziv u širokoj uporabi u stranom zakonodavstvu (pr. hrvatskom, slovenskom, njemačkom, austrijskom, francuskom, talijanskom, švicarskom i drugim zakonodavstvima). Iako, danas, kazna nije više jedina krivična sankcija, naziv kazneni zakon, odnosno kazneno pravo ne mogu se smatrati zastarjelim, jer i danas počinitelju se za počinjeno djelo prijeti samo propisanom kaznom, dok se za druge krivične sankcije zakonom propisuju samo uvjeti njihove primjene umjesto, ili, uz kaznu. Tako kazna i dalje ostaje temeljna sankcija suvremenog krivičnog prava.

U tom smislu opravdano bi bilo prihvatiti prijedlog, umjesto naziva "krivični", koristiti se nazivom "kazneni" zakon, a onda, sukladno prihvaćenom novom nazivu, izvršiti terminološke izmjene koje se ukažu nužnim prihvaćanjem predloženog naziva "kazneni" zakon (pr. kazneno djelo, kaznena odgovornost i sl.).

S druge strane, iako je termin "zakonik" u bivšoj SFRJ zamijenjen terminom "zakon" tek od 1977. g., kao posljedica podijeljene zakonodavne nadležnosti između federacije i federalnih jedinica po Ustavu iz 1974. g., termin "zakonik" se ne bi mogao prihvatiti, jer KZ F BiH ne predstavlja potpuni kodeks Općeg i Posebnog dijela KZ-a. To proizlazi iz teksta odredbe čl. 2. Nacrta KZ F BiH: "Krivično zakonodavstvo u Federaciji Bosne i Hercegovine sačinjavaju: ovaj Zakon, zakoni Federacije Bosne i Hercegovine, zakoni kantona - županija i zakoni Bosne i Hercegovine kojima su propisana krivična djela."

Upotrijebljeni termin "krivično zakonodavstvo" u navedenoj odredbi čl. 2. Nacrta treba zamijeniti terminom "materijalno krivično zakonodavstvo" i na taj način pravilno utvrditi sadržaj ove odredbe, jer termin "krivično zakonodavstvo" podrazumijeva, pored materijalnog krivičnog zakona, još i zakon o krivičnom postupku, zakon o prekršajima i zakon o izvršavanju krivičnih sankcija, što ovdje nije slučaj.

4. G l a v a I.

U Nacrtu je opravdano otpao ranije predloženi tekst čl. 1. KZ F BiH, koji je po svom sadržaju pripadao jednom prošlom vremenu, obilježenom socijalističkom ideologijom, koji je bio deklaratornog karaktera i zapravo nije predstavljao pravu pravnu normu.

Načelo zakonitosti, određeno čl. 3. Nacrta, suvremenim tumačenjem odredbe "nulla poena sine lege", više se ne odnosi samo na zakonitost u propisivanju kazne, nego je njegova primjena ostvarena u punoj mjeri proširivanjem na sve krivične sankcije predviđene zakonom.

Dosljedna primjena ovog načela osigurala bi se u potpunosti još i propisivanjem vremenski određenog trajanja svake u zakonu propisane krivične sankcije, što sada nije slučaj, primjerice, s mjerom sigurnosti obveznoga psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi.

U čl. 4. Nacrta, za razliku od prethodne Radne verzije, u kojoj ova odredba nije bila propisana, sada je predviđena nova mogućnost, propisati smrtnu kaznu za teške oblike krivičnih djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora, a koja su učinjena za vrijeme ratnog stanja. Ne ulazeći u brojne razloge "za" i "protiv" smrtne kazne, u eventualne razloge emotivne prirode vezane za počinjene teške ratne zločine, činjenica je da su brojne zemlje ukinule smrtnu kaznu i da je ukidanje smrtne kazne ulaznica u društvo civiliziranih država današnjice. Pravo na život je temeljno pravo svakoga čovjeka, ukidanje smrtne kazne je uvjet za pristupanje Vijeću Europe, to je također svjetski trend.

U svakom slučaju, ako se želi zadržati ova odredba, onda je njezino mjesto u KZ-u iza odredbe čl. 39. Nacrta, o dugotrajnom zatvoru. S obzirom da je u čl. 4. Nacrta smrtna kazna predviđena kao alternativa dugotrajnom zatvoru, uvjeti za njezino

izricanje moraju biti istovjetni uvjetima za izricanje dugotrajnog zatvora, to znači za: “najteže oblike teških krivičnih djela učinjenih s umišljajem”, i to samo izuzetno.

U odredbi čl. 5. Nacrta, o obveznoj primjeni blažeg zakona, pravilno je, za razliku od prethodne Radne verzije ovog teksta, izostavljena mogućnost primjene blažeg zakona i nakon pravomoćnosti presude, u kojem slučaju bi se ukazala potreba precizirati mogućnost primjene blažeg zakona samo ako nakon pravomoćnosti presude, a povodom izjavljenog izvanrednog pravnog lijeka, dođe do ponovnog suđenja. Predloženi tekst ove odredbe u Nacrtu ostavlja sudovima mogućnost slobodne interpretacije ove odredbe, koja interpretacija će sigurno ići u smislu prethodno iznesenog, uzimajući da je to gotovo općeprihvaćeno stajalište u sudskoj praksi i znanosti.

Odredba čl. 6. st. 1. Nacrta sadrži vrste krivičnih sankcija: kazna, uvjetna osuda i sudska opomena, mjere sigurnosti i odgojne mjere.

Predlažem uvjetnu osudu i sudsku opomenu, a s obzirom da predstavljaju srodne krivične sankcije, koje se sastoje samo u upozorenju, ili, u upozorenju koje je praćeno prijetnjom kazne, svrstati ili u krivične sankcije pod zajedničkim nazivom mjere upozorenja ili mjere opominjanja.

St. 2. istog članka Nacrta ističe primjenu načela krivnje u KZ-u. Međutim, primjena ovog načela nije potpuna i dosljedna i ograničena je prema onim počiniteljima kojima je izrečena kazna, uvjetna osuda i mjere sigurnosti koje se izriču uz ove sankcije.

Dosljedna primjena načela krivnje zahtijeva uvjetovanje izricanja kazne ili druge krivične sankcije prethodnim utvrđivanjem krivnje počinitelja krivičnog djela. To znači da tamo gdje nema krivnje počinitelja ne može se primijeniti niti jedna krivična sankcija. Takva dosljedna primjena načela krivnje nužno bi nametnula pitanje mogućnosti izricanja mjera sigurnosti medicinskog karaktera onim počiniteljima krivičnog djela koji su djelo počinili u stanju neuračunljivosti. U tom slučaju na njih se ne bi mogao primijeniti KZ i takvu osobu bi trebalo podvrgnuti posebnom medicinskom tretmanu, pod uvjetima posebnog zakona koji bi to regulirao. To bi zapravo predstavljalo prihvatanje tzv. “engleskog modela”, koji takve slučajeve rješava “Mental Health Act-om”. Ovakav pristup načelu krivnje prihvaćen je u novom Kaznenom zakoniku Republike Hrvatske, a njegovo prihvatanje u nas moglo bi se razmotriti u sklopu buduće cjelovite reforme KZ F BiH.

Zalažući se za prihvatanje ovakvog koncepta načela krivnje, moram istaknuti da se jedan broj autora krivičnog prava tome oštro suprotstavlja, smatrajući sud jedino mjerodavnim za utvrditi je li počinitelj djela uračunljiv ili ne i prema tome odlučiti o potrebi primjene mjera sigurnosti medicinskog karaktera, jer, po njima, sve drugo vodi širenju medicinske represije, kakva stajališta će sigurno biti prisutna i u nas u raspravi o prihvatanju ovog koncepta u budućoj reformi KZ-a.

U st. 3. istog članka Nacrta opću svrhu krivičnih sankcija treba odrediti na drukčiji način, oslobađajući se nepotrebnih ostataka socijalističke ideologije. Slično, kako to propisuje hrvatski Kazneni zakonik, opća svrha krivičnih sankcija mogla bi se odrediti afirmativno, da građani ne čine krivična djela, poštuju pravni poredak i pridržavaju se zakona.

5. G l a v a II.

U čl. 9. Nacrta data je definicija krivičnog djela uz navođenje temeljnih elemenata njegovoga pojma, s tim što prema prihvaćenoj objektivno - subjektivnoj koncepciji pojma krivičnog djela u definiciji nedostaje još i element skrivljenosti.

Ispravno je napuštena koncepcija krivičnog djela kao društveno opasnog djela, što je relikv socijalističkih krivičnih zakona.

Sukladno prethodnom, napušten je i koncept djela neznatne društvene opasnosti koji isključuje postojanje krivičnog djela i umjesto toga u čl. 10. Nacrta određeno je djelo malog značenja s istim krivičnopravnim učinkom.

U čl. 11. st. 2. Nacrta kao uvjet nužne obrane treba propisati ne samo odbijanje istodobnog protupravnog napada nego i neposredno predstojećeg protupravnog napada, i na taj način izbjeći dosadašnju nedoumicu da li istodoban ujedno znači i neposredno predstojeći napad.

Slično treba postupati i u odredbi čl. 12. st. 2. Nacrta, kod krajnje nužde i propisati, pored odbijanja istodobne opasnosti, i odbijanja neposredno predstojeće neskrivljene opasnosti.

U komentaru stručnjaka Savjeta Europe, uz odredbu čl. 11. Nacrta o nužnoj obrani, predlaže se u st. 2. dodati, kao uvjet nužne obrane, proporcionalitet napada i obrane. Međutim, prema općeprihvaćenim stajalištima u teoriji i praksi, u nužnoj obrani, za razliku od krajnje nužde, može biti povrijeđeno dobro vrijednije od napadnutog, pod uvjetom da je to bilo prijeko potrebno za obranu. To zato jer se u nužnoj obrani radi o sukobu prava s nepravom. S druge strane, uvjet nužnosti obrane ovisi o nizu okolnosti i predmet je procjene u svakom konkretnom slučaju nužne obrane.

Kada je u pitanju reguliranje instituta krajnje nužde, već duže se u znanosti postavljaju zahtjevi za primjenom tzv. diferencirajuće teorije, prema kojoj se razlikuje "opravdana" i "ispričljiva" krajnja nužda, ovisno o tome je li nanoseno zlo jednako, ili manje od onoga koje je prijetilo.

Ako je nanoseno zlo manje od onoga koje je prijetilo, to bi imalo za posljedicu isključenje protupravnosti krivičnog djela, dok u slučaju počinjenja zla jednakog onom koje je prijetilo nemamo "pravu" krajnju nuždu, što bi imalo za posljedicu samo oslobađanje od kazne počinitelja, koje bi bilo obvezno.

Treba također imati u vidu kod odredbe st. 3. ovog članka da većina suvremenih krivičnih zakona više ne propisuje prekoračenje granice krajnje nužde, koje se u sudskoj praksi uopće i ne pojavljuje, za razliku od relativno čestog prekoračenja granica nužne obrane.

Svi prijedlozi koje sam iznijela u vezi s odredbama o nužnoj obrani i krajnjoj nuždi mogu se prihvatiti i ugraditi u KZ već u ovoj fazi izmjena.

Unutar iste Glave, a nakon odredaba o nužnoj obrani i krajnjoj nuždi, trebalo bi predvidjeti novu odredbu kojom bi se odredio institut sile i prijetnje. Pritom bi trebalo učiniti razliku, s jedne strane, između "neodoljive sile", čiji bi učinak bio isključenje postojanja krivičnog djela i, s druge strane, djelovanje pod utjecajem sile kojoj se moglo odoljeti, odnosno djelovanje pod utjecajem prijetnje, na koje slučajeve bi se primijenile odredbe o krivičnopravnom učinku krajnje nužde, jer bi se kompulsivna sila i prijetnja smatrale neskrivenom opasnošću. I ova odredba bi se mogla ugraditi u KZ F BiH već u ovoj fazi njegove izmjene.

Odredbe čl. 13 - 20. Nacrta reguliraju krivičnu odgovornost, uračunljivost, umišljaj, nehat, odgovornost za težu posljedicu, stvarnu i pravnu zabludu.

Predlažem, već sada, u odredbi čl. 14. st. 1. Nacrta proširiti biopsihološki temelj neuračunljivosti, jer navedeni temelji: "trajne ili privremene duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti i zaostalog duševnog razvoja", ne mogu pokriti sve situacije neuračunljivosti, odnosno bitno smanjene uračunljivosti i nužno je, kao dodatni temelj, predvidjeti još i "druge teške duševne abnormalnosti".

O problemu primjene krivičnog zakona na neuračunljivu osobu pisala sam prethodno u sklopu razmatranja vezanih za načelo krivnje i njegovu dosljednu primjenu.

U budućoj cjelovitoj reformi KZ F BiH treba razmisliti da li zadržati formulaciju st. 2. čl. 14. o bitno smanjenoj uračunljivosti, ili propisati da počinitelj krivičnog djela u vrijeme izvršenja djela može biti uračunljiv, smanjeno uračunljiv i neuračunljiv.

Stanje smanjene uračunljivosti u različitom intenzitetu utjecalo bi na mogućnost blažeg kažnjavanja počinitelja, dok se više ne bi moralo slučajevite bitno smanjene i smanjene uračunljivosti precizno razlikovati i mjeriti nešto što je zapravo teško mjerljivo.

U čl. 15. Nacrta, o umišljaju, treba razlikovati terminološki, direktni i eventualni umišljaj, osobito jer se u nekim kasnijim odredbama Nacrta zahtijeva djelovanje s direktnim umišljajem (pr. čl. 20. Nacrta). Na isti način u čl. 16. treba terminološki učiniti razliku između svjesnog i nesvjesnog nehata.

Ovi prijedlozi mogu se prihvatiti u ovoj fazi izmjene KZ-a.

Nakon odredbe čl. 17. Nacrta, o odgovornosti za težu posljedicu, već sada treba propisati posebnu odredbu o odgovornosti za krivično djelo počinjeno pod posebnim okolnostima, u odnosu na koje je kod počinitelja postojao umišljaj.

U odredbi čl. 18. Nacrta predlažem razlikovati stvarnu zabludu o biću djela, od zablude o razlozima isključenja protupravnosti i sukladno tome diferencirati krivičnopravne učinke ovih zabluda.

Kod pravne zablude (čl. 19. Nacrta) nužno bi bilo razlikovati neotklonjivu zabludu o protupravnosti, čiji bi učinak isključivao krivnju počinitelja i svaku mogućnost kažnjavanja, dok bi otklonjiva pravna zabluda utjecala na mogućnost blažeg kažnjavanja ili oslobođenja od kazne.

U budućoj cjelovitoj reformi KZ F BiH može se razmisliti o tome da se odredba o pripremanju krivičnog djela regulira u sklopu Posebnog dijela KZ-a, kod pojedinih krivičnih djela, s preciziranjem sadržaja pripremnih radnji, kako je to učinjeno u većini suvremenih krivičnih zakona.

U sadašnjoj odredbi (čl. 20. Nacrta) trebalo bi u posebnom st. 3. propisati obvezno blaže kažnjavanje za pripremanje krivičnog djela.

Za pokušaj i nepodoban pokušaj krivičnog djela (čl. 21. i čl. 22. Nacrta) također bi, radi smanjenja represivnosti zakona, ali i zbog razlike prema objektivnoj posljedici djela (u odnosu na dovršeno djelo), trebalo propisati obvezno ublažavanje kazne, odnosno kod nepodobnog pokušaja, mogućnost oslobođenja od kazne.

Kod dobrovoljnog odustanka (čl. 23. Nacrta) potrebno je izjednačiti učinak dobrovoljnog odustanka od izvršenja djela sa situacijom kada je počinitelj, nakon poduzete radnje izvršenja, spriječio nastupanje posljedice i za obje situacije propisati obvezno oslobođenje od kazne.

Prijedlozi vezani za izmjene odredaba čl. 20. u smislu propisivanja novog st. 3., čl. 21., 22. i 23. Nacrta mogu se izvršiti u prvoj fazi izmjene KZ-a.

Odredba o krivičnoj odgovornosti i kažnjivosti organizatora zločinačkog udruženja izostavljena je u sklopu instituta suučesništva u krivičnom djelu. Ovakvi slučajevi sudjelovanja u izvršenju krivičnog djela regulirani su u okviru suizvršiteljstva i suučesništva, prema prihvaćenom načelu da se odgovara samo za skrivljeno krivično djelo.

Kako odredbe o suučesništvu reguliraju i suizvršiteljstvo, ispravno bi bilo točki 3. ove Glave KZ-a dati naziv "Suizvršiteljstvo i suučesništvo u krivičnom djelu" umjesto sadašnjeg naziva "Suučesništvo u krivičnom djelu".

Institut suizvršiteljstva i suučesništva u budućoj cjelovitoj reformi KZ F BiH treba regulirati potpunim prihvaćanjem teorije o vlasti nad djelom.

Također, s obzirom na prihvaćenu teoriju ograničene akcesornosti kod reguliranja granica krivične odgovornosti suučesnika, u posebnoj odredbi propisati da suučesnici odgovaraju u granicama u kojima je počinitelj realizirao krivično djelo.

Prijedlog ove izmjene, kao i prijedlozi da se za suizvršitelje predvidi krivična odgovornost samo za umišljaj, odnosno da se propiše obvezno blaže kažnjavanje pomagača, mogu se prihvatiti u "mini reformi" KZ-a.

Odredbe čl. 31., 32. i 33. Nacrta propisuju način, vrijeme i mjesto izvršenja krivičnog djela.

U sklopu odredbe o načinu izvršenja krivičnog djela, čl. 31. st. 2. Nacrta definirati izvršenje krivičnog djela nečinjenjem, osobito u slučaju nereguliranih garantnih djela nečinjenja, gdje predlažem propuštanje dužnog djelovanja izjednačiti s izvršenjem djela činjenjem, uz propisivanje fakultativne mogućnosti blažeg kažnjavanja takvog počinitelja.

Također, iza odredbe o načinu izvršenja krivičnog djela treba propisati novu odredbu kojom će se regulirati produljeno krivično djelo. Pojam produljenog krivičnog djela našao je svoje mjesto u teoriji i sudskoj praksi. Najčešće se kao elementi produljenog krivičnog djela određuju: istovrsnost ili srodnost počinjenih krivičnih djela, njihov vremenski kontinuitet i istovjetnost oštećenika. Pored ovih objektivnih elemenata, pojedini autori predlažu kao element i jedinstveni umišljaj kao subjektivno obilježje ovog pojma.

U sklopu zakonske odredbe o odmjeravanju kazne za stjecaj krivičnih djela, posebno bi trebalo navesti da se ta odredba ne primjenjuje na produljeno krivično djelo, jer takvo djelo zapravo predstavlja jedinstveno krivično djelo.

6. G l a v a III.

Unutar ove Glave Nacrta reguliraju se pitanja svrhe kažnjavanja, vrste kazni i uvjeta za njihovo izricanje.

U odnosu na raniji tekst odredbe o svrsi kažnjavanja, propisan prethodnom Radnom verzijom, u Nacrtu je izostavljena svrha kažnjavanja određena kao "jačanje morala i utjecaj na razvijanje odgovornosti i discipline građana".

Sada je svrha kažnjavanja "sprječavanje učinitelja da čini krivična djela i njegov preodgoj", što bi odgovaralo ostvarenju cilja specijalne prevencije i "preventivni utjecaj na druge da ne čine krivična djela", što bi odgovaralo cilju generalne prevencije.

Najprije, predlažem upotrijebljeni termin "sprječavanje" zamijeniti prikladnijim terminom "utjecaj na počinitelja".

Zatim, pored ciljeva specijalne i generalne prevencije, u sklopu svrhe kažnjavanja ostvariti i socijalno - etičku funkciju kažnjavanja, koja je izostavljena u Nacrtu i koju treba tako odrediti da se dovede u sklad s društveno - političkim promjenama u BiH i F BiH.

U sklopu ove Glave najveća je novost uvođenje kazne dugotrajnog zatvora, koja je za sada određena u trajanju 30 godina. Dugotrajni zatvor je zamjena za smrtnu kaznu, o čijem ukidanju sam se već izjasnila.

Čl. 39. Nacrta predviđa da se dugotrajni zatvor može samo alternativno propisati uz kaznu zatvora, i to za najteže oblike teških krivičnih djela učinjenih s umišljajem.

Kao alternativa predloženom tekstu čl. 39. Nacrta, umjesto dugotrajnog zatvora, propisuje se doživotni zatvor, što smatram penološki neprihvatljivim. Kratko obrazloženje je da ona zakonodavstva koja predviđaju kaznu doživotnog zatvora, u mehanizmu njezinog izvršenja ugrađuju mogućnost ranijeg otpuštanja s izdržavanja. Isto tako, kazna dugotrajnog zatvora u predviđenom trajanju od 30 godina pogađa mlađe počinitelje krivičnih djela, dok za starije počinitelje ona zapravo predstavlja doživotni zatvor.

U fazi cjelovite reforme KZ F BiH, radi ograničenja u primjeni kazne zatvora za lakša krivična djela, predlažem razmotriti da se kod krivičnih djela kod kojih je propisana kazna zatvora do tri godine, alternativno omogućiti izricanje novčane kazne.

Iz istih razloga predlažem razmotriti varijantu da se izrečena kazna zatvora u trajanju do šest mjeseci može zamijeniti "radom za zajednicu na slobodi". Na taj način bi se izbjegli brojni negativni efekti kratkotrajnog lišenja slobode.

Taj "rad za zajednicu na slobodi" treba biti društveno koristan rad, koji će osuđenik obavljati u slobodno vrijeme (vikendom), pr. u staračkim domovima, bolnicama, pojedinim javnim ustanovama i sl.

Čl. 40. Nacrta sadrži odredbu o novčanoj kazni određenoj fiksnim iznosima, i to minimum 200 DEM, maksimum 20.000 DEM, odnosno posebni maksimum za krivična djela počinjena iz koristoljublja 100.000 DEM. Prema mišljenju stručnjaka Savjeta Europe, ranije predloženi maksimum od 5.000 DEM trebao se povisiti na 50.000 DEM, a za krivična djela počinjena iz koristoljublja raniji maksimum od 20.000 DEM na 100.000 DEM. Vidimo da su ti zahtjevi u Nacrtu dijelom usvojeni, izuzev što je opći maksimum određen iznosom od 20.000 DEM. Tu se vodilo računa o imovinskom statusu i sadašnjem životnom standardu građana F BiH, što ne znači da navedeni iznosi vrlo skoro neće biti predmetom izmjene.

U narednoj fazi cjelovite reforme treba razmotriti mogućnost uvođenja tzv. sustava "dnevnih globa", odnosno sustava "dan - novčana kazna". Ovaj sustav ima niz prednosti u odnosu na sustav fiksnih iznosa novčane kazne i danas je prihvaćen pr. u Republici Hrvatskoj, Sloveniji, Njemačkoj, u skandinavskim zemljama.

Predloženim sustavom novčana kazna se afirmira odmjeravanjem visine njezinog iznosa prema dnevnoj zaradi počinitelja. Uvijek se, prethodno, počinitelju odmjeri broj dana prema težini počinjenog djela i svim drugim okolnostima koje utječu na

utvrđivanje težine kazne, a zatim se tako odmjerjen broj dana množi s različitim iznosima dnevne zarade počinitelja. Ukoliko počinitelj ne ostvaruje dnevnu zaradu, ili nikakvu zaradu, kao mjerna jedinica bi se uzeo prosječni dnevni dohodak u F BiH. To bi značilo da će siromašni ili bogati počinitelji, za isto krivično djelo, dobiti isti broj dnevnih globa, ali u različitim novčanim iznosima, i platit će relativno istu mjeru represije, koja će ih u istoj mjeri novčano pogoditi.

Može se razmisliti i o tome da li zadržati mogućnost prinudne naplate novčane kazne, koju sadašnji Nacrt predviđa i koja se u praksi vrlo teško realizira, ili nenaplaćenu novčanu kaznu automatski pretvarati u kaznu zatvora, odnosno, da li nenaplaćenu novčanu kaznu pretvarati u zatvor ili potražiti neka druga rješenja kako bi se to izbjeglo.

Već u ovoj fazi izmjene treba brisati odredbu o pooštavanju kazne u slučaju višestrukog povrata (čl. 46. Nacrta).

Kod pooštavanja kazne u slučaju višestrukog povrata gubi se veza između kazne i stupnja krivnje počinitelja. Ranije kriminalno ponašanje, pa tako i višestruki povrat, mora se zadržati unutar granica kazne propisane za krivično djelo za koje se počinitelju sudi. Posebnost višestrukog povratnika uzet će se u obzir u sklopu sadržaja odredbe o odmjeravanju kazne (sada čl. 41. st. 2. Nacrta). Brisanje ove odredbe pridonosi dosljednoj primjeni načela zakonitosti, jer recidivizam, nakon izdržane kazne (i to "najmanje dva puta zatvor u najmanjem trajanju jedne godine"), nije razlog za odstupanje od ovog načela. Također, vrlo je teško ustvrditi "kriminalnu sklonost" koja upućuje na delikventa profesionalca ili delikventa iz navike, i stoga predstavlja neprecizan temelj za pooštavanje kazne.

Predlažem proširiti registar nabrojanih olakotnih i otegotnih okolnosti koje utječu na visinu kazne (čl. 41. st. 1. Nacrta). U sklopu okolnosti vezane za "držanje počinitelja nakon izvršenja djela" uzeti u obzir posebno spremnost počinitelja naknaditi oštećeniku štetu pričinjenu izvršenjem krivičnog djela. Kod okolnosti "koja se odnosi na osobu počinitelja", pored osobnih uvjeta počinitelja, uzeti u obzir društvene uvjete i uzroke njegovog kriminalnog ponašanja, znači, ugraditi u ovu odredbu određeni kriminološki i viktimološki sadržaj.

Jedna novost u Kaznenom zakoniku RH, koja bi se već u ovoj fazi mogla propisati i u KZ F BiH, je mogućnost oslobođenja od kazne onog počinitelja koji neposredno nakon počinjenog djela nastoji otkloniti posljedice krivičnog djela i u cijelosti naknaditi štetu nastalu krivičnim djelom. Ova mogućnost bi se mogla predvidjeti u sklopu odredbe čl. 45. Nacrta o posebnoj osnovi za oslobađanje od kazne, kao novi st. 2., i trebala bi pozitivno stimulirati počinitelja krivičnog djela na otklanjanje posljedica krivičnog djela i naknadu štete.

7. G l a v a IV.

Ranije, u ovom radu, predložila sam zajednički naziv "mjere opominjanja" ili "mjere upozorenja" za uvjetnu osudu i sudsku opomenu, kao vrlo srodne krivične sankcije.

Kod propisivanja uvjetne osude u Nacrtu je za sada zadržano ranije rješenje koje predstavlja kombinaciju anglosaksonskog i francusko - belgijskog modela uređenja ove krivične sankcije i zapravo je neuspjela kombinacija uvjetne osude i sankcije opominjanja.

U fazi cjelovite reforme KZ F BiH zalažem se za prihvaćanje francusko - belgijskog modela ove sankcije, što znači umjesto utvrđivanja kazne, opredijeliti se za njezino izricanje uz određivanje roka u kojem se ta kazna neće izvršiti (rok kušnje).

Nacrt, kao novost, određuje rok zaštitnog nadzora kod uvjetne osude i to minimum šest mjeseci i maksimum dvije godine (čl. 57. st. 2. Nacrta). Ističem da zaštitni nadzor može trajati cijelo vrijeme roka kušnje (od 1 do 5 godina) određenog u uvjetnoj osudi, dakle, nepotrebno je dodatno ga ograničavati. Dovoljno je ostaviti mogućnost sudu da svojom odlukom i prije isteka roka kušnje ukine zaštitni nadzor, ako je prestala potreba pomoći, zaštite i nadzora, kakvo je rješenje bilo ranije predviđeno u zakonu.

8. G l a v a V.

Ova Glava Nacrta sadrži odredbe o mjerama sigurnosti. U ovom radu, prethodno, u sklopu razmatranja problematike vezane za dosljednu primjenu načela krivnje, izjasnila sam se da se prema neuračunljivoj osobi ne može primijeniti niti jedna krivična sankcija, jer takvoj osobi nedostaje sposobnost za krivnju.

Također sam istaknula da dosljedna primjena načela zakonitosti zahtijeva unaprijed određeno trajanje svake krivične sankcije, pa tako i mjere sigurnosti obveznoga psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi.

Iz registra mjera sigurnosti brisana je zabrana javnog istupanja, za što i nije potrebno neko posebno objašnjenje, jer postojanje takve mjere u katalogu krivičnih sankcija ne odgovara suvremenim standardima ljudskih prava.

Ostale odredbe o mjerama sigurnosti uglavnom su nepromijenjene u odnosu na ranije stanje.

Izricanje mjere sigurnosti obveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i na slobodi uvjetovano je opasnošću "da bi učinitelj mogao izvršiti teška krivična djela protiv života i tijela, seksualnog integriteta ili imovine", što je učinjeno na prijedlog stručnjaka Savjeta Europe, a ranije je bilo određeno samo kriterijem "opasnosti po okolinu", koji se smatrao u ovom slučaju nepreciznim.

Odredba čl. 65. Nacrta propisuje mjeru sigurnosti obveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi. Zbog naziva ove mjere, ali i zbog toga što se ona izvršava na slobodi, iz predloženog teksta st. 1. ove odredbe treba brisati dio koji se odnosi na "opasnost od puštanja na slobodu takvog počinitelja".

Kod mjere sigurnosti "Protjerivanje stranca iz zemlje" kao uvjet za izricanje ove mjere trebalo bi, kao i kod svih ostalih mjera sigurnosti, propisati opasnost da stranac ponovo počini krivično djelo. Ako je strancu zbog počinjenog krivičnog djela izrečen dugotrajni zatvor, predlažem predvidjeti mogućnost njegovog protjerivanja iz zemlje zauvijek. Takva mogućnost je bila predviđena i ranije, iako tada u registru kazni nismo imali dugotrajni zatvor.

9. G l a v a VI.

Ova Glava nosi naziv "Pravila o odgojnim mjerama i kažnjavanju maloljetnika".

Nacrt, unutar ove Glave, propisuje odredbe o "odgojnim preporukama", tako da bi naziv ove Glave trebao biti "Pravila o odgojnim preporukama, odgojnim mjerama i kažnjavanju maloljetnika".

Nacrt nije napustio dosadašnji model reguliranja krivičnog statusa ovih počinitelja krivičnog djela, koji je utvrđen još 1959. g. i koji je očito izdržao probu vremena. I dalje je težište na odgoju i tretmanu mlađih počinitelja krivičnih djela, odnosno na specijalnoj prevenciji, što predstavlja odstupanje u odnosu na tretman punoljetnih počinitelja krivičnih djela, gdje su sve više prisutni ciljevi generalne prevencije, a težište je na kazni određenoj težinom krivičnog djela i stupnjem krivnje.

10. G l a v a VIII.

U ovoj Glavi propisuje se oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

Ne može zadovoljiti zakonski tekst Nacrta kojim se propisuju uvjeti za oduzimanje imovinske koristi od počinitelja krivičnog djela. Nije dovoljno predvidjeti samo oduzimanje imovinske koristi sudskom odlukom, kojom je utvrđeno izvršenje krivičnog djela, jer u tom slučaju nisu obuhvaćene one situacije kada je počinitelj izvršenjem krivičnog djela ostvario imovinsku korist, ali iz određenih razloga nema sudske odluke kojom se utvrđuje izvršenje krivičnog djela kao, pr., zbog zastare krivičnog gonjenja, obustave krivičnog postupka i sl.

11. G l a v a IX.

Radi se o materiji pravnih posljedica osude i ova materija je uglavnom ostala neizmijenjena u odnosu na prijašnje stanje.

Već u ovoj fazi, predlažem brisanje svih pravnih posljedica osude koje se odnose na zabranu stjecanja određenih prava i u suprotnosti su sa suvremenim zahtjevima međunarodnog prava.

Poseban problem je mogućnost propisivanja pravnih posljedica osude, ne samo u KZ-u nego i u drugim zakonima, koji samostalno određuju automatsko nastupanje pravnih posljedica osude i tako zapravo konkuriraju KZ-u. Ovo treba ograničiti na način da se u KZ-u odrede one pravne posljedice koje mogu nastupiti automatski, za razliku od onih o čijem nastupanju mora odlučiti sud. Ovo osobito mora biti regulirano ako se zadrži sadašnje rješenje koje predviđa postojanje pravnih posljedica koje djeluju "ad futuram".

12. G l a v a X.

Regulira se rehabilitacija, brisanje osude i uvjeti za davanje podataka iz kaznene evidencije.

Zalažem se za uvođenje potpune, istinske rehabilitacije počinitelja krivičnog djela ~~nakon protoka određenog roka od primjene krivične sankcije prema njemu.~~ Takvog počinitelja treba smatrati neosuđivanim, zabraniti svaku uporabu podataka o počinitelju krivičnog djela, ili takvu uporabu podataka smatrati bez pravnog učinka, dopustiti građanima nijekati osuđivanost bez pozivanja zbog toga na odgovornost i bez drugih negativnih posljedica. Samo takvom, potpunom rehabilitacijom olakšava se reintegracija bivšeg osuđenika u društvo. Takav građanin se u svim pravima izjednačuje s onim građanima koji nisu počinili krivično djelo i nisu osuđivani.

Prihvatanjem koncepta potpune rehabilitacije, a ne samo rehabilitacije "na papiru", prestaje potreba za odredbom o brisanju osude. Prema sadašnjem konceptu rehabilitacije, osuda se "briše", ali takvu "brisanu" osudu ponovo se može koristiti protiv bivšeg počinitelja krivičnog djela, prema kojem su primijenjene krivične sankcije. Isto se odnosi i na odredbu o davanju podataka iz kaznene evidencije.

13. G l a v a XIII.

Regulira se važenje KZ F BiH prema mjestu izvršenja krivičnog djela.

Radi se uglavnom o prihvatanju teorijski i zakonski ustaljenih: teritorijalnog, realnog, personalnog i univerzalnog načela.

Uzimajući u obzir specifičnosti državnog ustroja BiH i F BiH, pojedine odredbe treba precizirati. U tom smislu, predlažem proširiti mogućnosti primjene KZ F BiH predviđenu u odredbi čl. 132. Nacrta na počinitelje navedenih krivičnih djela, ne samo na teritoriju BiH nego i u inozemstvu.

U odredbi čl. 134. st. 2. Nacrta koja predstavlja primjenu univerzalnog načela predlažem, pored propisanog uvjeta za primjenu ovog načela, "da se takav počinitelj zatekne na teritoriju F BiH" i dodatni uvjet na "nije zatražena ekstradicija za takvog počinitelja."

Kod propisivanja uvjeta za gonjenje u čl. 135. Nacrta, pored utvrđenih, treba propisati da se gonjenje u slučajevima iz čl. 133. i čl. 134. Nacrta neće poduzeti ako je počinitelj potpuno izdržao kaznu na koju je osuđen u inozemstvu, odnosno ako je počinitelj u inozemstvu pravomoćnom presudom oslobođen, ili mu je kazna zastarjela ili oproštena.

III. POSEBNI DIO KRIVIČNOG ZAKONA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Predložene izmjene Posebnog dijela Nacrta KZ F BiH, zbog njihove opsežnosti (radi se o 259 zakonskih odredaba) ne mogu biti predmetom raščlambe u ovom radu. Zbog toga ću se ograničiti samo na nekoliko najvažnijih prijedloga.

Najprije, nužno je prihvatiti cjelovitu krivičnu zaštitu svih onih vrijednosti koje štiti međunarodno pravo, na način da sva međunarodna krivična djela budu obuhvaćena našim KZ F BiH. To će zahtijevati da krivična djela sadržana u nekim drugim glavama Posebnog dijela KZ-a budu regulirana unutar Glave šesnaeste Nacrta "Krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava", kao, primjerice: "Povreda ugleda strane države" (čl. 222.), "Povreda ugleda međunarodne organizacije" (čl. 223.), "Otmica zrakoplova" (čl. 327.), "Zloporaba telekomunikacijskih znakova" (čl. 328.), "Neovlašteno pribavljanje i raspolaganje nuklearnim materijama" (čl. 316.), "Ugrožavanje sigurnosti nuklearnim materijama" (čl. 317.), "Neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga" (čl. 257.), "Omogućavanje uživanja opojnih droga" (čl. 258.), "Posredovanje u vršenju prostitucije" (čl. 234.), s tim da zakonske opise ovih krivičnih djela treba usuglasiti s odgovarajućim međunarodnim izvorima. Tako, pr. krivično djelo "Posredovanje u vršenju prostitucije" bi trebalo dobiti naziv "Međunarodna prostitucija", jer je kod ovog krivičnog djela, prema međunarodnom izvoru, težište kažnjavanja na transferu prostitucije u drugu državu.

Kod "Otmice zrakoplova", sukladno odgovarajućem međunarodnom izvoru, istovjetno treba propisati i za otmicu broda, kao što je pored "Ugrožavanja leta zrakoplova", potrebno istovjetno predvidjeti i za sigurnost međunarodne plovidbe.

Ovakvim pristupom, u pogledu sadržaja ove Glave, približili bismo se suvremenom modelu budućeg "Međunarodnog krivičnog zakona".

U fazi cjelovite reforme KZ F BiH bit će nužne izmjene i u drugim glavama Posebnog dijela, kako bi se krivično pravo uspješno suprotstavljalo brojnim izazovima suvremenog tehnološkog razvitka. U tom smislu Posebni dio će trebati osuvremeniti predlaganjem novih inkriminacija radi potpune zaštite okoliša prema standardima međunarodne zajednice, osigurati zaštitu od tzv. kompjutorskog kriminaliteta, kao pr. falsificiranje podataka, špijunaža ili odavanje podataka, neovlaštena uporaba kompjutera, programa ili podataka i sl., prikrivanje protuzakonito dobivenog novca, zloporabe čeka, kreditne kartice ili bankomat kartice, prijevarno korištenje raznih vrsta usluga (raznih automata, pr. u telefonskim govornicama, automata za igru i sl.), zaštititi industrijsko vlasništvo, tvrtku, zaštititi autorsko, izumiteljsko i pravo izvođača i vlasnika snimke, što su samo primjeri budućeg pravca propisivanja novih krivičnih djela kod cjelovite reforme KZ-a, a prema zahtjevima suvremene kriminalne politike.

Summary

This paper focuses on the proposed amendments of the provisions of the General part of the Draft Criminal Law [CL] of F/B&H.

Criminal law is always closely related to political and economic system of a country. Now we have an independent and sovereign Bosnia and Herzegovina and within it the Federation of Bosnia and Herzegovina. This big break-through in comparison with the previous situation calls for a thorough review and amendments of the Criminal Law of the F/B&H.

At the first stage of the CL reform for the F/B&H only corrections of the existing CL and partial penetrations into this subject matter are being made. In her paper the author highlights those amendments in relation to the proposed text of the Draft CL which she considers acceptable already at the first stage of the "mini reform" of the Criminal Law. The most relevant proposals, accompanied by short explanations, are: insistence on a consistent application of the principles of legality and guilt, abolition of death penalty, different definition of the purpose of penal sanctions and punishments, specifying the circumstances for necessary self-defence and extreme necessity, new provision on force and threat, extension of biopsychological foundations of mental incompetence, define criminal responsibility for a criminal act committed under special circumstances, distinguish between the effect of removable and unremovable legal fallacy, formulate the commitment of a crime by non-doing, define prolonged criminal act, delete the provision about sharpening the punishment for a multiple violation, abolish the legal effects of sentence relating to the prohibition of acquiring certain rights, determine full rehabilitation.

At the stage of a comprehensive reform of the CL of the F/B&H, the author suggests considering the following: the question of penal sanctions against unaccountable persons, abandonment of the concept of "essential reduction of accountability", regulation of the preparation for a criminal act in a special section of the CL, regulation of the institute of accompliceship in terms of theory about having control over an act, introduction of an alternative to short punishments of freedom deprivation, such as "work for the community while free", regulation of fines by adopting the system of "daily fines".

At the very end of the paper the author suggests certain amendments even in the Separate part of the CL, which was not the subject of separate consideration in this paper, and which refer to acknowledging the criteria of the international law, that is, to an effective control of new forms of criminality.